

ΘΕΡΙΣΟ 1905:

Η Επανάσταση που καθόρισε το μέλλον της Κρήτης

» Ιστορική αναφορά, με αφορμή τα σημερινά εγκαίνια του Μουσείου Στρατηγείου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΤΟΜΑΔΑΚΗ

Η επανάσταση του Θερίσου του 1905 έρχεται στο προσκήνιο με αφορμή τα σημερινά εγκαίνια (βλ. Σελ. 11) του Μουσείου - Στρατηγείου από την υπουργό Πολιτισμού Λίνα Μενδώνη. Από το αρχείο και τη βιβλιοθήκη των "Χ.ν." δημοσιεύουμε σήμερα υλικό με αναφορές στα γεγονότα της εποχής που καθόρισαν το μέλλον της Κρήτης στον σύγχρονο κόσμο.

Ο πρόεδρος της Επανάστ. Συνελεύσεως 1905 μετ' οπλαρχηγών.

Ηταν 10 Μαρτίου στα 1905 όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος κήρυττε στο Θέρισο, την έναρξη της επανάστασης του Θερίσου. Επικεφαλής ήταν ο ίδιος και συνεργάτες του οι Κωνσταντίνος Φουμής και Κωνσταντίνος Μάνος (επαναστατική τριανδρία).

Όπως αναφέρει ο Νικόλαος Εμμ. Παπαδάκης στο βιβλίο του "Ελευθέριος Βενιζέλος - Σελίδες μιας πολυτάραχης ζωής" «πριν φτάσει σε αυτό το σημείο ο Βενιζέλος είχε κάνει πολλές απόπειρες για συνεννόηση με το παλάτι της Χαλέπας. Ταξίδευσε στην Αθήνα προκειμένου να ζητήσει την παρέμβαση του πρωθυπουργού της Ελλάδας Γεώργιου Θεοτόκη για την αποκατάσταση της ομαλότητας στην Κρήτη. Ο Θεοτόκης δεν τον δέχθηκε καν, φοβούμενος τις αντιδράσεις των ανακτόρων της Αθήνας. Ο Βενιζέλος και οι συνεργάτες του για τέσσερα χρόνια εξάντλησαν όλα τα μέσα. Όμως, ο πρίγκιπας και τα ανάκτορα των Αθηνών είχαν κλείσει τις πόρτες ερμητικά και απέρριπταν κάθε συνεννόηση. Δεν έμενε πλέον άλλη διέξοδος από την επαναστατική δράση. Στις 10 Μαρτίου ο πρίγκιπας και οι Μεγάλες Δυνάμεις θα πληροφορηθούν ότι ο Βενιζέλος ήταν για μία ακόμα φορά αρχηγός μιας ενόπλης επανάστασης, στο Θέρισο, στους πρόποδες των Λευκών Ορέων, με στενούς συνεργάτες τους Κωνσταντίνο Μάνο και Κωνσταντίνο Φουμή. Οι επαναστάτες κήρυξαν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και αγνόησαν το απειλητικό τηλεγράφο του πρίγκιπα να διαλυθούν. Οι συλλήψεις, η απαγόρευση των συγκεντρώσεων και η τρομοκρατία που εξαπέλυε το πριγκιπικό καθεστώς δεν στάθηκαν ικανά να κάμψουν την θέληση της επαναστατημένης Κρήτης. Αντίθετα, οι τάξεις των επαναστατών πύκνωναν συνεχώς και συγκεντρώσεις συμπάραστασης πραγματοποιούνταν σε ολόκληρο το νησί...».

Όπως διαβάζουμε, στην αρχή της επανάστασης τα πράγματα εξελίσσονταν όπως τα είχε προβλέψει ο Ελ. Βενιζέλος με τις πολλές και σημαντικές νίκες των επαναστατών να φέρνουν σε δυσχερή θέση τον πρίγκιπα Γεώργιο ενώ ο Κρητικός ηγέτης, καταφέρνει να

Θερισιανοί Επαναστάτες.

Επαναστάται Λάκκων εν Θερίσω.

Τα τέκνα του Βενιζέλου εν Θερίσω.

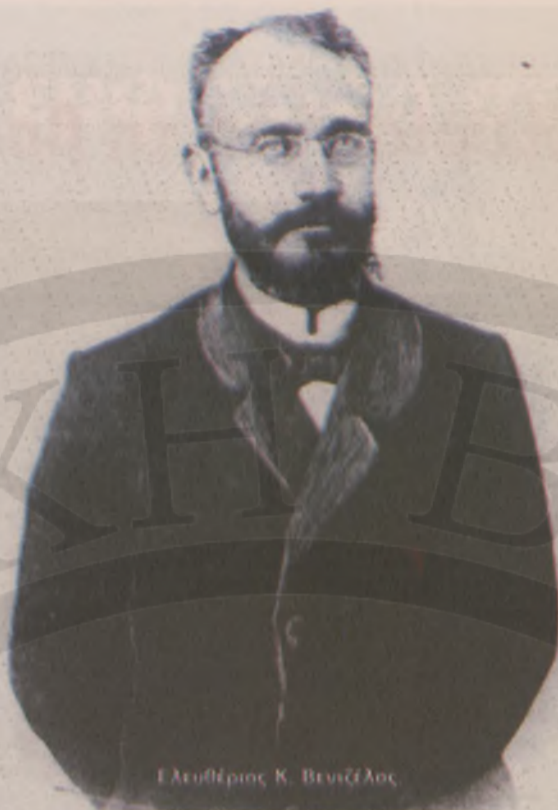
αναγνωριστεί ως ισότιμος συνομιλητής των εκπροσώπων των Δυνάμεων.

Στην πορεία της επανάστασης ο Ελ. Βενιζέλος εκμεταλλεύεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις διαφωνίες των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Παπαδάκης «στο τέλος Μαΐου, η Γαλλία και η Ιταλία εξακολουθούν να διαφωνούν με την Ρωσία που πίεζε για αιματηρή καταστολή της επανάστασης αλλά και με τη Μεγάλη Βρετανία, που σταδιακά προσχωρούσε στις ρώσικες θέσεις για βίαιη αντιμετώπιση των επαναστατών».

Δύο μήνες αργότερα και η διαίσθηση του Ελ. Βενιζέλου επιβεβαιωνόταν ότι οι Ευρωπαίοι απειλούσαν με βία, αλλά δεν προχωρούσαν στην εφαρμογή της. Ωστόσο, όσο περ-

Το επαναστατικό τυπογραφικό μηχανήμα του Θέρισου.

Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος

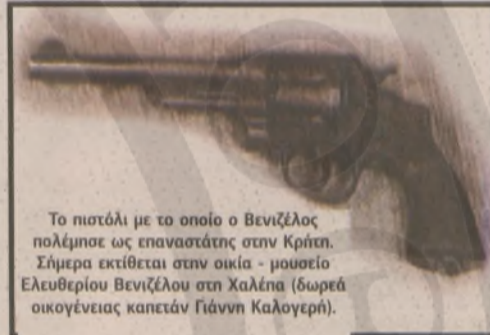
Υλικό από το συνέδριο για τα 100 χρόνια από την Επανάσταση Θέρισου (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών & Μελετών "Ελ. Βενιζέλος", 3-5 Μαρτίου 2005).

Ο Ελευθ. Βενιζέλος με συνεργάτες του κατά την επίσκεψη της Αγγλίδας δημοσιογράφου στο αρχηγείο του Θέρισου.

Ένα από τα φύλλα του δημοσιογραφικού οργάνου του επαναστατικού κινήματος.

Το πιστόλι με το οποίο ο Βενιζέλος πολέμησε ως επαναστάτης στην Κρήτη. Σήμερα εκτίθεται στην οικία - μουσείο Ελευθερίου Βενιζέλου στη Χαλέπα (δωρεά οικογένειας καπετάν Γιάννη Καλογερά).

νούσαν οι μήνες έλαβαν χώρα πολλές αψιμαχίες και συγκρούσεις σε διάφορες περιοχές της Κρήτης.

Οι πιο πολύνεκρες έγιναν μεταξύ Ρώσων και επαναστατών στο Ατσιπόπουλο τον Αύγουστο και στη Γεωργιούπολη τον Σεπτέμβριο.

Η οικονομική κατάσταση των επαναστατών χειρότερη συνεχώς ενώ στα μέσα Οκτωβρίου ο ίδιος ο Βενιζέλος συνήψε νέο προσωπικό δάνειο χιλίων δραχμών το οποίο όμως εξαντλήθηκε αμέσως, με αποτέλεσμα -όπως γράφει ο ίδιος στους εκπροσώπους της

επανάστασης στην Αθήνα- «σήμερα άδεια-σα τα πτωκά βαλάντια των διαφόρων πληρεξουσίων δια να συγκεντρώσω -ως πατριωτικόν δάνειον - το αναγκαίο ποσόν διά τη συντήρησιν δυο ακόμη ημερών». Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες δεν έκαμψαν τον Βενιζέλο ο οποίος συνέχισε να εμψυχώνει και να διαβεβαιώνει τους επαναστάτες ότι ο αγώνας θα συνεχίζονταν μέχρι την επίτευξη του τελικού στόχου.

Ο Βενιζέλος σε επιστολή του που στέλνει από το Θέρισο στα τέλη Σεπτεμβρίου θέτει και πάλι μία προϋπόθεση η Γαλλία και η Ιταλία

να εξακολουθήσουν να μην παρεμβαίνουν. Η συγκεκριμένη επιστολή έφτασε στα χέρια των αγγλικών μυστικών υπηρεσιών και αποτέλεσε "θείο δώρο" για την κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας που έδωσε αμέσως εντολή στον πρεσβευτή της στο Παρίσι να προβεί σε έντονο διάβημα προς τον Γάλλο υπουργό Εξωτερικών Μορίς Ρουβιέ.

Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στο βιβλίο «τώρα πια οι πιέσεις που ασκούσαν στη Γαλλία και στην Ιταλία ήταν αφόρητες. Εκτός από τη Μ. Βρετανία και τη Ρωσία στο

χορό μπήκαν η Αυστροουγγαρία και η Γερμανία. Στα τέλη Οκτωβρίου οι αντιρρήσεις κάμφθηκαν και οι κυβερνήσεις στο Παρίσι και τη Ρώμη αποδέχονταν πλέον κοινή ένοπλη δράση των επαναστατών». Αυτή ήταν και απόφαση που άλλαξε δραματικά τις ισορροπίες, όχι μόνο γιατί η Γαλλία και η Ιταλία θα σταματούσαν να είναι ουδέτερες αλλά και γιατί ήρθε σε μία χρονική στιγμή κατά την οποία ο Βενιζέλος διεξήγαγε σκληρές διαπραγματεύσεις στο παρασκήνιο.

Οι Βρετανοί ανέλαβαν την πρωτοβουλία και ο Χάουαρντ με την έγκριση των τεσσάρων άλλων γενικών προξένων συναντήθηκε στο Ηράκλειο με τον Ιωάννη Σφακιανάκη προκειμένου να του ζητήσει να μεσολαβήσει στον Βενιζέλο για τον τερματισμό του ένοπλου αγώνα εκείνος δέχεται να παίξει με εντιμότητα το ρόλο του διαμεσολαβητή.

Μετά από 8 μήνες ένοπλου αγώνα η επανάσταση τερματίστηκε με έναν έντιμο συμβιβασμό. Τον Νοέμβριο ο Βενιζέλος συναντήθηκε στις Μουρνιές με τους τέσσερις προξένους των Δυνάμεων όπου τους ανακοίνωσε και επίσημα τον τερματισμό του αγώνα.

Όπως αναφέρει ο Ν. Παπαδάκης, ο Βενιζέλος «ήδη είχε επιτύχει να είναι συνομιλητής με τους προξένους, γεγονός που ισοδυναμούσε με de facto αναγνώριση της επανάστασης. Οι συνομιλίες αυτές οδήγησαν αργότερα στον ορισμό διεθνούς εξεταστικής επιτροπής, που αποδέχθηκε τους κεντρικούς άξονες των θέσεων του Βενιζέλου: δημιουργία κρητικού στρατού, αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από την Κρήτη, αναθεώρηση του συντάγματος.

Η Ένωση δεν επιτεύχθηκε, όμως ο δεσποτισμός είχε πταθεί και ο δρόμος για μία δημοκρατική διακυβέρνηση στην Κρήτη είχε ανοίξει».

Χαλεπιανοί Επαναστάτες στο Θέρισο. Επιστολικό δελετάριο. Αθήνα, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.